

Марина Новікова,

викладач кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

д.ю.н., проф. **Наливайко Л. Р.,**
професор кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОБМЕЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ПІД ЧАС КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ

Відповідно до Конституції України, у нашій державі визнається і діє принцип верховенства права, який полягає в обв'язці держави втілювати його у правотворчій та правозастосовній діяльності, зокрема в законах, що будуються на основі соціальної справедливості, рівності, свободи тощо. Однак поширення у світі коронавірусної інфекції COVID-19 призвело до створення нормативних актів, які обмежують свободу, а також деякі конституційні права. Безперечно, заходи спрямовані на подолання коронавірусної інфекції мають позитивний характер, але виникає питання щодо балансу між тимчасовими обмеженнями та порушенням прав і свобод людини і громадянина.

Дослідженнями у сфері проблематики захисту та дотримання прав людини в умовах надзвичайного стану займалися такі вчені, як: О. Андрієвська, Ю. Барабаш, Я. Колінко, Р. Мельник, М. Оніщук, П. Петришин, В. Погорілко, П. Рабінович, О. Скрипнюк, В. Федоренко, О. Фрицький, В. Шаповал, М. Цвік та ін. Теоретико-правові аспекти впливу карантинних обмежень на охорону та захист прав і свобод розглядали також О. Зозуля, Н. Васюк, М. Ліхтер, О. Шамич, Л. Попова, Л. Сіньова та ін. Однак, більшість розробок стосуються обмеження прав і свобод в умовах дії спеціального правового режиму, який пов'язаний із воєнним або надзвичайним станом, у той час як карантинні обмеження сьогодні є досить новою та малодослідженою темою.

Згідно статті 21 Конституції України, права людини є невідчужуваними і непорушними [2]. Відповідно до ч. 2 ст. 22 Основного Закону суспільства і держави, конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані чи обмежені [1, с. 17]. Однак, у визначених Конституцією випадках, деякі права та свободи можуть бути тимчасово обмежені під час введення умов воєнного або надзвичайного стану. Варто зауважити, що останній може бути уведений у випадку виникнення пандемії, відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 4

Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16 березня 2000 року № 1550-III [7]. Збільшення кількості захворювань на коронавірусну інфекцію, спричинену COVID-19 досягло рівня пандемії і спонукало держави, зокрема Україну, до запровадження невідкладних дії для подолання хвороби, серед яких – карантинні обмеження.

Звертаючись до поняття «карантин», слід вказати ст. 1 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 06 квітня 2000 року № 1645-III, відповідно до якої карантин становить собою адміністративні та медико-санітарні заходи, що застосовуються для запобігання поширенню особливо небезпечних інфекційних хвороб [6]. Він може бути встановлений на період, необхідний для ліквідації епідемії чи спалаху особливо небезпечної інфекційної хвороби. Упродовж цього періоду можуть змінюватися режими роботи підприємств, установ, організацій, а також уноситись які-небудь необхідні зміни щодо умов їхньої виробничої та іншої діяльності [8 с. 80]. Основні профілактичні та протиепідемічні заходи були запроваджені Постановою Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 р. № 211 [5]. Так, згідно Постанови, заборонено або обмежено: відвідування закладів освіти її здобувачами; свобода пересування; проведення масових заходів, у яких бере участь певна кількість осіб, крім заходів, необхідних для забезпечення роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Також було прийнято низку рішень щодо обмеження роботи контрольно-пропускних пунктів та запроваджено нові підходи та санкції щодо притягнення осіб до відповідальності за порушення карантинних заходів.

Згідно Основного Закону, в умовах надзвичайного стану може бути обмежене конституційне право, гарантоване ст. 33 Основного закону України, а саме свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України [2]. Це проявляється в тому, що місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування встановлюють особливий режим в'їзду на територію карантину та виїзду з неї громадян і транспортних засобів, а в разі потреби забезпечують проведення санітарного огляду речей, багажу, транспортних засобів та вантажів в умовах карантину. Водночас, ч. 2 ст. 33 Конституції України передбачає, що громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну [2].

Також ст. 28 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 року № 4004-XII передбачає примусову госпіталізацію осіб, хворих на особливо небезпечні інфекційні хвороби, а також обов'язковий медичний нагляд та карантин для осіб, які мали контакт із такими хворими [4]. Такі дії є прямим обмеженням конституційних прав і свобод, однак в умовах складної санітарно-епідеміологічної ситуації, ці дії мають позитивний характер.

Особливої уваги потребує обмеження ст. 53 Конституції України, яка передбачає право на освіту. Відповідно до Постанови, заборонено відвідування закладів освіти її здобувачами [5] і, відповідно, навчальний процес від-

бувається у дистанційній формі. Однак, у даному випадку виникає питання про можливість віднесення цієї заборони до обмеження конституційного права, оскільки процес навчання не припиняється, змінено лише його форму, яка в умовах розвитку інформаційно-комунікативних технологій, становить одну із перспективних в українському суспільстві.

Важливо також звернути увагу на обмеження прав і свобод щодо мирних зібрань, передбачених ст. 39 Конституції України, яка гарантує право громадян збиратися мирно [2]. Однак, обмеження зазначеного права здійснено не тільки Постановою, а й ч. 2 вказаної статті Конституції. Так, передбачено можливість обмеження цього права судом відповідно до закону та лише в інтересах національної безпеки й громадського порядку – з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Важливо додати, що Рада Європи прийняла посібник для урядів держав-членів організації, в тому числі і для України, про механізми поваги та захисту демократії, верховенства прав людини в умовах COVID-19 [3]. З аналізу її положень можемо зробити висновок, що Рада Європи закликає держав-учасниць до поважного ставлення до прав і свобод шляхом їх обмеження лише у виняткових обставинах.

Отже, виникнення складної санітарно-епідеміологічної ситуації в Україні та світі, яка створена пандемією COVID-19, здійснило вплив на усі сфери суспільного життя. Зокрема, для подолання хвороби, виникла необхідність обмеження деяких конституційних прав і свобод людини і громадянина, що запроваджені заходи повинні мати тимчасовий характер для уникнення порушень у сфері прав людини, а також містити лише ті заборони й обмеження, які мають ефективний характер для подолання негативних наслідків пандемії.

1. Дахова І.І. Обмеження реалізації прав і свобод людини: конституційне регулювання та практика Європейського Суду з прав людини. *Форум права*. 2018. № 4. С. 17-25.

2. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)» від 03 вересня 2019 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 38. Ст. 160.).

3. Посібник про дотримання прав людини в умовах карантину. URL: <http://sich-pravo.org/rada-yevropy-uhvalyla-posibnyk-pro-dotrymannya-prav-lyudyny-v-umovah-karantynu/>.

4. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24 лютого 1994 року № 4004-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>

5. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 № 211 (зі змінами і допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-п>.

6. Про захист населення від інфекційних хвороб : Закон України від 06 квітня 2000 року № 1645-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14>

7. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16 березня 2000 року № 1550-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>

8. Хоббі Ю.С. Обмеження прав людини в умовах карантину: правовий аспект. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 3 (72). С. 79-85.